

Motion till riksdagen 2024/25:3340

av **Ulrika Liljeberg m.fl. (C)**

med anledning av prop. 2024/25:93 Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införandet av anmälningsplikt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av lagstiftningen efter tre år och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den allvarliga utvecklingen av den grova organiserade brottsligheten under senare år innebär att de brottsbekämpande myndigheterna behöver fler effektiva verktyg för att beivra brott och upprätthålla allmän ordning och trygghet. Regeringens förslag om utökad möjlighet till kamerabevakning är ett led i det arbetet.

Huvuddragen i förslaget är att tillståndskravet för kamerabevakning helt ska avskaffas för kommuner, regioner och statliga myndigheter, samtidigt som man inför utökade möjligheter till kamerabevakning i brottsbekämpningen och för upprätthållandet av allmän ordning. Kamerabevakning ska t.ex. kunna ske på platser där det finns risk för allvarlig eller omfattande brottslighet, eller platser med strategisk betydelse för att motverka allvarlig brottslighet. Att det brottsbekämpande arbetet måste intensifieras och att kamerabevakning kan utgöra ett viktigt verktyg på det området är tydligt och något Centerpartiet står bakom. I det här fallet är det dessutom regler som till stor del redan gäller för privatpersoner och företag.

En anmälningssplikt måste ersätta tillståndskravet

Den nuvarande tillståndsprocessen har länge varit kritiserad för sin ineffektivitet på grund av långa handläggningstider som inneburit att syftet med kamerabevakningen i värsta fall har förfallit innan beslut har fattats i ärendet. Denna problematik är också det främsta argumentet för att tillståndsplikten nu avskaffas, men även den administrativa bördan i ansökningsförfarandet motiverar ett slopande av tillståndskravet. Detta håller Centerpartiet med om – statens förmåga att skydda liv och egendom mot brott är en del av dess grundläggande uppdrag, ett uppdrag som måste kunna anpassas i takt med en föränderlig verklighet. Inte sällan innebär detta att skärpa krav, eller att införa begränsningar och intrång i enskildas liv som tidigare inte varit nödvändiga. Samtidigt är rätts-säkerhetsgarantier en lika central del i det grundläggande statliga uppdraget, för att säkerställa att statens maktutövning inte inskränker på grundläggande fri- och rättigheter utan lagstöd eller på ett oproportionerligt sätt.

Det framgår tydligt av den underliggande utredningen att avskaffandet av tillståndskravet innebär en reellt ökad risk för intrång i den personliga integriteten och att förslaget de facto kommer att leda till en mer utbredd kamerabevakning. Vidare konstateras i utredningen att det finns en risk för att bevakningsintresset kommer att få oproportionerligt företräde framför den enskildes integritetsintresse. Man slår också fast att otillåten kamerabevakning kommer att öka. En rad remissinstanser, bl.a. Riksdagens ombudsmän (JO), Centrum för rättvisa, Advokatsamfundet och Institutet för mänskliga rättigheter, lyfter dessa risker i sina remissvar och i denna del har inte regeringen haft något bra svar. Centerpartiet anser att tillståndskravet måste ersättas med en anmälningssplikt till Integritetsskyddsmyndigheten (Imy) för att säkerställa lagenlig tillämpning.

Utan anmälningssplikt urvattnas också möjligheterna till tillsyn eftersom Imy helt kommer att sakna helhetsbild över hur kamerabevakningen används, av vilka och när. Utan dessa data blir tillsynsuppdraget enbart en chimär och risken för den personliga integriteten och rättssäkerheten för stor för att en sådan ordning ska vara acceptabel. Det står dessutom, om inte annat, i direkt strid med den konstitutionella proportionalitetsprincipen. Utan en anmälningssplikt blir också en uppföljning och utvärdering av lagens effekt och effektivitet, samt data om huruvida den tillämpas på ett korrekt sätt, omöjlig. I ljuset av de uppenbara riskerna för den personliga integriteten och rättssäkerheten, måste en anmälningssplikt införas.

Det krävs en helhetsbedömning av de senare årens utökning av kamerabevakning

All lagstiftning som innebär en inskränkning av grundlagsskyddade fri- och rättigheter måste granskas och övervägas grundligt. Sådana begränsningar får aldrig hanteras nonchalant eller med slentrian; för att kontrollmekanismerna ska fungera måste lagstiftningens beredning alltid hanteras med noggrannhet. Även vid nödvändiga begränsningar av grundlagsskyddade fri- och rättigheter krävs en gedigen utredning av inskränkningarnas effekter och konsekvenser, något som är särskilt avgörande när många olika ändringar sker parallellt och inom kort tid inom samma område.

Det nu aktuella förslaget är en del av regeringens s.k. kameraoffensiv, som består av flera delar i parallella utredningar. Samtliga delar av denna offensiv innebär betydande inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter till förmån för brottsbekämpningen. Att åtgärder kan vara motiverade och nödvändiga förtar inte behovet av en grundlig

konsekvensanalys. Särskilt åtgärder som innebär en ökad offentlig kontroll av enskilda måste vara väl motiverade och genomlysta för att upprätthålla allmänhetens förtroende. Utan tillit till att de ingrepp i fri- och rättigheter som kontrollen innebär är nog avgränsade, rättssäkra och nödvändiga riskerar allmänhetens förtroende till åtgärderna att raseras.

Om samhällets kontroll leder till att enskilda känner sig konstant övervakade riskerar det dessutom att leda till självcensur. Tidningsutgivarna framhåller också bristen på konsekvensanalys för meddelandeskyddet, men samma sak gäller den personliga integriteten, mötes- och demonstrationsfriheten samt yttrandefriheten. I det här sammanhanget är det också viktigt att komma ihåg att utökad kameraövervakning inte bara innebär en risk för den enskilde att bli filmad utan att viss kamerabevakning även innefattar ljudupptagning. Kamerabevakning innebär alltid ett ingrepp i den personliga integriteten, men med en alltmer utbredd bevakning, vad gäller såväl förekomst som innehåll, ökar integritetsriskerna med dessa ingrepp markant. Det är därför särskilt viktigt att verktyg som innebär en risk för integritetsintrång också blir föremål för avgränsningar och uppföljningar, med fokus på proportionalitet och restriktivitet.

Även om varje enskild åtgärd kan ses som motiverad och proportionell innebär det inte att den samlade effekten av alla dessa åtgärder – särskilt vad gäller den personliga integriteten, rättssäkerheten och opinionsfriheterna – inte överskrider gränsen för godtagbara ingrepp enligt såväl regeringsformen som Europakonventionen och EU-rätten. För att motverka dessa risker behöver regeringen snarast tillsätta en utredning med uppdrag att göra en helhetsbedömning av den samlade effekten av alla förändringar på området för hemliga tvångsmedel och annan övervakning och åtgärder med inverkan på den personliga integriteten som genomförts under senare år. Eftersom ett yrkande om en sådan utredning ligger utanför ramen för det här ärendet kommer vi att återkomma till frågan i ett annat sammanhang.

Lagen måste utvärderas

Utöver detta är det lika nödvändigt att redan nu säkerställa att den föreslagna lagstiftningen utvärderas efter tre år, i syfte att följa upp och analysera lagstiftningens konsekvenser för grundläggande fri- och rättigheter, och huruvida dessa konsekvenser kan anses vara motiverade vad gäller proportionalitet i intresseavvägningen mellan det allmännas intresse och enskildas fri- och rättigheter. Det behövs även en utvärdering av lagstiftningens effektivitet i brottsbekämpande och trygghetsskapande hänseende.

Ulrika Liljeberg (C)

Malin Björk (C)

Helena Vilhelmsson (C)